

Հերթական ատեստավորման ենթակա
ուսուցիչների վերապատրաստում

ԱՎԱՐՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԹԵՄԱ՝

ՈՒՍՈՒՑՉԻ ԿՈՂՄԻՑ ՍՈՎՈՐՈՂՆԵՐԻ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ՈՒ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ՊԼԱՆԱՎՈՐՈՒՄԸ՝ ՀԱՆՐԱԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ և ԱՌԱՐԿԱՅԱԿԱՆ ՉԱՓՈՐՈՇԻՉՆԵՐԻՆ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆ:

ԱՆՑԿԱՑՄԱՆ ՎԱՅՐԸ՝

ԵՐԵՎԱՆ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՂԵԿԱՎԱՐ՝

Զիրուխյան Կարինե

ՈւՍՈՒՑԻՉՆԵՐ՝

Գոհար Գասպարյան, Հասմիկ Ապելյան, Աննա Հարությունյան

ԴՊՐՈՑ՝

<<Երևանի Հ. Պարոնյանի անվան համար 59 հիմնական դպրոց>>

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1.Ներածություն.....	3
2.Գրական ակնարկ.....	10
3.Փորձարարական հետազոտություն.....	13
3.1.Խմբի նկարագիր.....	13
3.2.1.Փորձարարական դաս-1.....	13
3.3.2.Փորձարարական դաս-2.....	14
4.Եզրակացություն.....	20
5.Գրականության ցանկ.....	22
6.Հավելված.....	23
1.Դասապլան-1.....	23
2.Դասապլան-2.....	26

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Հայտնի է, որ ժողովրդական բանավեպի ամենատարածված ժանրերից մեկը՝ հեքիաթը, մշտապես եղել է կրտսեր դպրոցականի դաստիարակության կարևոր խթանիչներից: Հեքիաթի նպատակային ուսումնասիրությունը հատկապես մայրենիի դասաժամերին նպաստում է դպրոցականի անհատականության, մտածողության զարգացմանն ու ձևավորմանը, օգնում նրան կյանքի շատ երևույթներ հասկանալու, ուսուցչի օժանդակությամբ նրա ենթաշերտերի մեջ ներթափանցելու, հերոսների գործողությունները և քայլերը վերլուծելու, գեղեցիկը, բարին, ազնիվը ճանաչելու և գնահատելու, դրանց մասին դատողություններ անելու, պարզ վերլուծություններ կատարելու:

Ըստ հանրակրթական դպրոցի առարկայական չափորոշչի մայրենիի ծրագրով որոշակի պահանջներ են առաջադրված հեքիաթի ուսումնասիրման վերաբերյալ, որոնք անհրաժեշտ են հեքիաթի ոչ միայն ժանրային առանձնահատկությունների, տեսակների տարբերակման, այլև խոր ու բազմակողմանի ուսումնասիրության, տեքստային աշխատանքների յուրացման, ստեղծագործական կարողությունների զարգացման ու ձևավորման համար:

Հետազոտության արդիականությունը

Մայրենիի դասագրքերում բացառիկ տեղ ունի հեքիաթը, որը դպրոցականների սիրելի ժանրերից է և բոլոր ժամանակներում մեծ դեր է ունեցել աշակերտների արժեքային համակարգի ձևավորման գործում: Այսօր էլ հեքիաթի՝ նոր մեթոդներով համակողմանի յուրացումը մեծացնում է նրա դաստիարակչական, ուսուցողական, ճանաչողական նշանակությունը, խթանում դպրոցականի երևակայության զարգացումն ու ստեղծագործական կարողությունների ձևավորումը:

Հետազոտության նպատակը

Աշխատանքի նպատակը մայրենիի դասագրքերում գետեղված հեքիաթների՝ դպրոցականների դաստիարակության, աշխատասիրության, մտածողության, բարոյական արժեքների ձևավորման, զարգացման վրա ներգործության բացահայտումն է և հեքիաթաստեղծման կարողությունների ձևավորմանը նպաստող մեթոդական քայլաշարի համակարգումը:

Հետազոտության խնդիրներն են՝

1. ուսումնասիրել թեմայի վերաբերյալ ուսումնասմեթոդական գրականություն,
2. մատնանշել հեքիաթների անմիջական ազդեցությունը աշակերտների երևակայության զարգացման և հեքիաթաստեղծման կարողության ձևավորման վրա,
3. հիմնավորել կրտսեր դպրոցականների անհատականության ձևավորման գործում հեքիաթների բացառիկ նշանակությունը,
4. կատարել հեքիաթաստեղծման կարողությունների զարգացմանն ուղղված աշխատանքներ և ստուգել դրանց արդյունավետությունը նշված գործընթացում:

Հետազոտության օբյեկտը

Հետազոտության օբյեկտը մայրենիի դասագործընթացն է՝ դպրոցականների հեքիաթաստեղծման կարողությունների համատեքստում:

Հետազոտության առարկան

Հետազոտության առարկան դպրոցականների հեքիաթաստեղծման կարողությունների ձևավորման մեթոդական համալիրն է մայրենիի դասագրքերում զետեղված հեքիաթների միջոցով:

Ուսումնասիրության տեսական նշանակությունը

Հետազոտության արդյունքում բացահայտված օրինաչափությունները, կիրառված մեթոդների վերլուծությունները լրացնում են մայրենիի և նրա դասավանդման մեթոդիկայի բնագավառում առկա գիտելիքները դպրոցականի հեքիաթաստեղծման կարողությունների ձևավորման թեմայի շրջանակներում:

Հեքիաթները ժողովրդական բանահյուսության ամենահին և ամենատարածված ստեղծագործություններից են, դրանք ծագել են մարդկության մանկության շրջանում, սակայն այսօր էլ շարունակում են ստեղծվել և հուզել ընթերցողներին իրենց անմիջականությամբ, պարզությամբ և խոր լավատեսությամբ:

Մայրենիի դասագրքերում կան ոչ միայն ժողովրդական հեքիաթներ, այլև հեքիաթների գրական մշակումներ: Ժողովրդական հեքիաթների լավագույն մշակողներ են եղել Ղ. Աղայանը, Հ. Թումանյանը և ուրիշներ, որոնց մշակած հեքիաթները մեր դասագրքերի գարդն են:

Դասագրքերում հանդիպում են նաև օտար հեքիաթներ, որոնք նույնպես անհրաժեշտություն են՝ այլ ժողովուրդների կյանքին, կենցաղին, մտածողության եղանակին ու ստեղծագործություններին ծանոթանալու համար:

Հեքիաթները ստեղծվել են մարդկային հասարակարգի մանկության շրջանում, երբ մարդն ի վիճակի չէր թափանցելու շրջապատի բնական և հասարակական երևույթների էության մեջ, ըմբռնելու դրանց միջև եղած պատճառահետևանքային կապերը: Հենց դրա հետևանքով էլ հեքիաթները շատ պարզ, դյուրահաս և հաճելի են երեխաների համար, նրանք ոչ միայն սիրով լսում կամ կարդում են դրանք, այլև կրկնակի և եռակի անգամ վերընթերցում: Չկա մարդ, որ հեքիաթ չսիրի:

Հեքիաթները բարի ու գեղեցիկ ավարտ ունեցող իրական կամ երևակայական բնույթի մտացածին պատմություններ են, որտեղ արտահայտված են մարդկանց երազանքներն ու ազնիվ ցանկությունները:

Հեքիաթները ժողովրդական բանահյուսության ամենահին, ամենասիրված ու ամենատարածված ստեղծագործություններից են:

Բանահյուսական բոլոր ժանրերի, այդ թվում հեքիաթների ստեղծողն ու պահպանողը ժողովուրդն է: Մարդկությանը հմայել են արդարությունը պաշտպանող և չարը հալածող հեքիաթային խիզախները: Հեքիաթներն իրենց հերոսական ու մարդասիրական ոգով, առօրյա կենսափորձից բխող առողջ բարոյախոսության և խորիմաստ փիլիսոփայությամբ գրավել ու գրավում են բոլոր տարիքի ընթերցողներին, առավել ևս մանուկներին: Թումանյանը հեքիաթների մասին ասել է, որ դրանք ամենախմաստուն գրվածքներն են, քանի որ դրանց մեջ խորհրդանշական ձևով արտահայտված են հավերժական գաղափարներ:

Հեքիաթներում հերոսների բնավորության գծերը մեկ առ մեկ չեն հիշվում, պարզապես ասվում է՝ չար ու բարի:

Հեքիաթի մեջ մարդիկ և դեպքերը պատկերվում են չափազանցված կամ այլաբանորեն, հաճախ էլ հրաշապատում գծերով:

Հեքիաթների մեծ մասն արձակ է: Բայց պատահում են նաև չափածո հեքիաթներ: Օրինակ՝ Հ. Թումանյանի «Հազարան բլբուլը», «Գառնիկ ախպերը»:

Հեքիաթը, որպես գրական տեսակ, պատկանում է էպիկական սեռին: Հեքիաթները պատմվում են փոխանցվելով բերնից բերան, մի ժողովրդից մյուսին. նույն բովանդակությամբ հեքիաթը տեսնում ենք տարբեր ժողովուրդների բանահյուսության մեջ: Հեքիաթն ունի գրական տեսակի իր կայուն հատկանիշները: Այն հաճախ սկսվում է «Լինում է, չի լինում», «Կար, չկար», «Ժուկով ժամանակով» բառերով: Այս պայմանական սկիզբը առկա է շատ ժողովուրդների մոտ:

Հեքիաթում իր երևակայությամբ մարդը հաղթում է ժամանակին ու տարածությանը: Ժամանակը հեքիաթում կարող է կանգնել կամ թռչել տիեզերական արագությամբ. հեքիաթի որոշ հերոսներ ապրում են շատ-շատ երկար, չեն մեռնում, նրանք կարող են մնալ միշտ երիտասարդ, մեռնել և վերականդանանալ, ծերանալ ու երիտասարդանալ, տգեղանալ և գեղեցկանալ:

Բացի կայուն սկզբից, հեքիաթն ունենում է բարի ավարտ. վերջում բարին միշտ հաղթում է, իսկ չարը՝ պատժվում: Հեքիաթների մեծ մասում երկնքից ընկնում է երեք խնձոր՝ մեկը պատմողին, մյուսները լսողներին:

Ժողովրդական հեքիաթները մշակվել են տարբեր ժողովուրդների դասական գրողների կողմից: Ա. Ս. Պուշկինը ուսումնասիրել ու մշակել է ռուսական բազմաթիվ հեքիաթներ: Ժողովրդական հեքիաթների հանդեպ անսահման սեր է ունեցել Հ. Թումանյանը: Նրա դուստրը՝ Ն. Թումանյանը, իր հուշերում գրում է հոր խոսքերը.

«Հեքիաթները անդունդներ են՝ խորը, անձայր, անվերջ... հարուստ ու շքեղ աշխարհ է»:
Հեքիաթը ամենաբարձր ստեղծագործությունն է:

Կյանքի մանրուքների մասին չէ, որ ժողովուրդը հորինում է հեքիաթ. ամեն մի հեքիաթի մեջ առաջ են քաշվում սոցիալական խոշոր հարցեր: Բայց այդ սոցիալական

խնդիրներն այնքան պարզեցված ձևով են ներկայացվում, որ հեքիաթը երեխաներին սոցիալական կյանքին ծանոթացնելու լավագույն միջոցն է դառնում:

Ժողովուրդը բանահյուսությունը ստեղծել է՝ գիտակցելով նրա դերն ու նշանակությունը հասարակական կյանքում, սերունդների դաստիարակության գործում:

Ժողովրդական բանահյուսությունը մարդկության ամբողջ պատմության ընթացքում ստեղծված մշակույթի ծաղիկն է. դա հասարակական այն երևույթներից է, որ իր գերակշռող մասով ընդունելի է մեզ համար, համահունչ է մեր ժամանակի հետ:

Ժողովուրդը դեմ է եղել շահագործման ամեն մի ձևի և իր բանահյուսության մեջ մերժել է այն բոլոր հանգամանքները, որոնք իրենց հետ բերում են անհավասարություններ և շահագործում: Ժողովուրդը ի մի է հավաքել շահագործման բոլոր ձևերը, շահագործող բոլոր ուժերը՝ հեքիաթներում ստեղծելով մի միասնական բացասական կերպար՝ չարի կերպարը: Հակառակ այդ կերպարին՝ նա ստեղծել է նաև բարու կերպարը, որը մարդկային բոլոր դրական գծերի միագումարն է:

Հեքիաթն ունի դաստիարակչական հզոր արժեք, բարոյական կարևոր սկզբունքներ, որոնք ոչ թե ներկայացվում են իբրև քարոզ, այլ արտահայտվում են հերոսների արարքների, խոսքերի միջոցով: Հենց այս հանգամանքն էլ ուժեղացնում է երեխայի հոգու, համոզմունքների ու զգացմունքների վրա հեքիաթի թողած ազդեցությունը:

Մայրենիի դասագրքերում հիմնականում զետեղված են իրապատում և բուսակենդանական հեքիաթներ: Հեքիաթների ուսումնասիրումն ունի երկու հիմնական փուլ՝ բովանդակության ընկալում և երևակայական կողմի բացահայտում: Հեքիաթների ուսումնասիրությունն այնպես պետք է իրականացնել, որ իրականն ու երևակայականը թե՛ իրենց փոխադարձ միասնության մեջ և թե՛ առանձին-առանձին հասնեն երեխաների գիտակցությանը: Նախ պետք է պարզաբանել բովանդակությունը, ինչպես պատմվածքինը, անցկացնել նախապատրաստական զրույց, սովորեցնել կարդալ, անձանոթ բառերը բացատրել, հեքիաթի բովանդակությունը մանրամասն ու համառոտ, փոխելով ու ստեղծագործելով վերատադրել, գործող անձերին ու նրանց կատարած գործողությունները նկարագրել, հարցերով ամփոփել և այլն: Իսկ հետո անհրաժեշտ է բացահայտել հեքիաթային կամ երևակայական կողմը, կատարել բարոյախոսական եզրակցություն՝ համապատասխան առած-ասածվացքներ գտնելով և հեքիաթի հետ կապելով:

Երեխաներին պիտի բացատրել, որ հեքիաթում մի խումբ հերոսներ գործում են ինչ-որ արարքներ՝ իրենց նպատակներին հասնելու մղումով: Իրար դեմ կանգնած են բարի և չար ուժեր: Հեքիաթն անպայման պիտի ավարտվի բարի ուժերի հաղթանակով, որը հեշտությամբ չի տրվում. գլխավոր հերոսներն անցնում են բազում դժվարին փորձությունների միջով, կատարում իրենց առջև դրված անիրականանալի պայմանները, հաղթահարում

անհաղթահարելի արգելքներ, և ամենակարևորը, բարին մենակ չի գործում. նրան օգնում են հրաշագործ ուժերը:

Այդպիսով՝ երեխան ըմբռնում է բարու և չարի գործունը ոչ միայն հեքիաթում, այլև կյանքում, առօրյայում: Հեքիաթի վերջում բարու հաղթանակը կոզևորի նրան՝ կատարելու բարի գործեր և հասկանալու, որ հաղթանակը հեշտ չի տրվում: Այսինքն՝ հեքիաթը պիտի մեկնաբանվի և իմաստավորվի իր իսկ կյանքի օրինակով:

Երեխայի համար պետք է հեքիաթն կարդալ այնպես, որ այն նրան հաճույք պատճառի, նա մտովի տեսնի այդ պատկերները, հետո նոր կարդալ հեքիաթն ու վերլուծել՝ օգտագործելով դիդակտիկ պարագաներ: Այս դեպքում օգնում են հստակ կառուցված խոսքը, պատմողի հեքիաթային ոճը, ձայնը, որը պետք է տարբերվի պատմվածքն ընթերցելու ձայնից:

Լսելուց հետո երեխաներին պիտի հանձնարարել, որ իրենք վերարտադրեն հեքիաթի բովանդակությունը

Հեքիաթի ուսումնասիրում կարելի է անցկացնել նաև խաղային ձևերով: Օրինակ՝

Հեքիաթի _____ բեմականացում

ա/ Ընտրել այնպիսի հեքիաթ, որի բեմականցմանը մասնակցի որքան հնարավոր է շատ երեխա,

բ/ Կատարել դերերի ճիշտ բաշխում,

գ/ Որևէ մեկին դեր չհասնելու դեպքում նրան ներառել հագուստի կամ դեկորների ձևավորման գարծընթացում:

Հեքիաթի ուսուցման հիմնական խնդիրներն են՝ հեքիաթի դերի ու նշանակության ճանաչում, սովորողների բարոյական որակների ձևավորում, հեքիաթի գեղարվեստական առանձնահատկությունների ընկալում: Ուսուցման գործընթացի ուղղվածությունը՝ մտազրոհ, հեքիաթ բառով, հեքիաթի լուռ և բարձրաձայն ընթերցում, բնագրային աշխատանք՝ բառերի բացատրություն, ամփոփ հատվածների առանձնացում և վերնագրում, բովանդակության վերարտադրում, կերպարների բնութագրում, եզրահանգում:

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

Մայրենիի դասագրքերում կան ոչ միայն ժողովրդական հեքիաթներ, այլև հեքիաթների գրական մշակումներ. ժողովրդական հեքիաթների լավագույն մշակողներ են եղել՝ Ղ. Աղայանը, Հ. Թումանյանը, և ուրիշներ, որոնց մշակած հեքիաթները մեր դասագրքերի զարդն են:

Գյուլամիրյան Ջ., «Մայրենիի տարրական ուսուցման մեթոդիկա» Երևան 2015 - էջ 180

Հեքիաթում իրականն ու երևակայականը հանդես են գալիս միաձուլված: Հեքիաթները լինում են երեք տեսակ՝ բուսակենդանական, հրաշապատում և իրապատում:

Իրապատում հեքիաթները լինում են՝ կենցաղային, հերոսական, սոցիալական բնույթի և այլն: Այս բոլորի հիմքն էլ մարդկային կյանքն է՝ բազմապիսի փոխհարաբերություններով:

Հրաշապատում հեքիաթները, լինելով նախնադարյան մարդու ստեղծագործություններ, վառ երևակայության, հոգիների, կախարդական աշխարհի և առհասարակ գերբնական երևույթների հետ կապված պարզ պատմություններ են, որտեղ հեքիաթի հերոսներին օգնում կամ խանգարում են թռչող գորգն ու գավազանը, ցախավելը, չար կախարդներն ու բարի փերիները: Կախարդական հեքիաթների հիմքում ընկած է չարի ու բարու պայքարը, որն ավարտվում է բարու հաղթանակով, և ընթերցողի մեջ առաջանում է հավատ չար ուժերի կործանման անխուսափելության նկատմամբ:

Բուսակենդանական հեքիաթների բնորոշ գծերից են կենդանիների և բույսերի անձնավորումը, երբ նրանց վերագրվում են մարդկային բնավորության գծեր: Բուսակենդանական հեքիաթի կառուցվածքը պարզ է. այստեղ բացակայում են կախարդական երևույթներն ու առարկաները: Հեքիաթի հիմնական հերոսները կենդանիներն ու բույսերն են: Նրանցից յուրաքանչյուրը պատկերվում է իրեն հատուկ գծերով: Օրինակ՝ աղվեսը խորահամակ է, նապաստակը՝ վախկոտ, գայլը՝ ագահ:

Հեքիաթը ներկայացնում է կենդանու ոչ միայն տվյալ հատկանիշը, այլև չարի ու վատի կործանումը: Կյանքի մանրուքների մասին չէ, որ ժողովուրդը հորինում է հեքիաթ. ամեն մի հեքիաթի մեջ առաջ են քաշվում սոցիալական խոշոր հարցեր: Բայց այդ սոցիալական խնդիրներն այնքան պարզեցված ձևով են ներկայացվում, որ հեքիաթը երեխաներին սոցիալական կյանքին ծանոթացնելու լավագույն միջոցն է դառնում:

Ժողովրդական հեքիաթներում ընդգծված է ժողովուրդների միասնության գաղափարը: Բազմաթիվ հեքիաթներ կան, որոնցում դրական հերոսը հաղթանակի է հասնում այլ ազգերի ներկայացուցիչների օժանդակության շնորհիվ, շատ հեքիաթներում դրական հերոսը սիրահարվում է այլ ազգի պատկանող աղջկան և բազմաթիվ դժվարություններ հաղթահարելու գնով իր երազն իրականություն դարձնում:

Օրենքը թշնամանք է սահմանել ժողովուրդների միջև, ժողովուրդն օրենքին դեմ է գնացել, աչքը չի հեռացրել եղբայրության կամուրջից

Դոլուխանյան Ա. , Հայ ժողովրդական բանահյուսություն, Ե. , Զանգակ, 2008:

Ընտանիքը հասարակական կյանքում ամենակարևոր դերն ունի: Սերունդների դաստիարակության գործում ընտանիքը այն առաջին օղակն է, որով սկսվում է դաստիարակության ամբողջ շղթան: Այս հանգամանքը ճիշտ ըմբռնելով՝ բազմաթիվ հեքիաթներում գովաբանվել են համերաշխ ընտանիքը, ծնողներին լսող զավակները և զավակի նկատմամբ հոգատարություն ցուցաբերող ծնողները:

Դոլուխանյան Ա. , Հայ ժողովրդական բանահյուսություն, Ե. , Զանգակ, 2008

Երեխաների մտահորիզոնն ու երևակայությունը զարգացնելու համար կարևոր են նաև հեքիաթների բեմականացումները: Բեմականացումից առաջ պետք է կատարել բովանդակության և գաղափարի վերլուծություն, հերոսների բնավորությունների

առանձնահատկությունների քննարկում , ընտրովի և դերերով ընթերցանություն: Այս ամենից հետո նոր կարելի է անցնել բեմականացմանը: Բեմականացումների ժամանակ երեխան սովորում է ոչ միայն խոսք կառուցել, այլև նոր բարոյական հատկանիշներ է ձեռք բերում, ճիշտ պատկերացումներ ունենում տարբեր երևույթների, առարկաների, մարդկանց, բույսերի ու կենդանիների մասին:

Խարազյան Ռ. , Հայոց լեզու և դասավանդման մեթոդիկա, Ե, 2016

Միայն ճիշտ ընտրված և ճիշտ ուսումնասիրված հեքիաթների միջոցով է հնարավոր երեխաներին փոխանցել այն ամենը, ինչը պետք է նրանց ինքնահաստատման և զարգացման համար, օգնել ինքնավստահություն ձեռք բերել, հաղթահարել բարդությունները, դիմագրավել կյանքի դժվարությունները և վերջապես դրական հատկություններ ձևավորել, որն էլ նրանց առաջին քայլն է դեպի կյանք:

Վասիլ Հարությունյան, Հեքիաթների դաստիարակչական դերը. . .

Հեքիաթը երեխայից պահանջում է յուրահատուկ որակներ՝ բառերի պատկերային զգացողություն, ստեղծագործական մտածողություն, հերոսների վարքի դրդապատճառների ընկալում, ապրումակցում և այլն: Այս բնութագրիչներն ընդհանուր առմամբ ենթադրում են հատուկ գեղագիտական ընկալում, որը ձևավորվում է հատկապես հեքիաթի ուսուցման միջոցով: Հետևաբար հեքիաթների վերլուծության ժամանակ ուսուցչի խնդիրն է՝ օգնել սովորողին հասկանալու հեքիաթի հատկանիշները: Օրինակ, հեքիաթի ընթերցման ժամանակ ուսուցիչն առաջադրում է գծել հեքիաթի հերոսի ճամփորդության երթուղին կամ էլ առաջադրվում է նույն հեքիաթը պատմել տարբեր սովորողների կողմից: Շատ կարևոր է նաև սովորեցնել երեխային պատմել հեքիաթի դիպաշարը: Նպատակահարմար է, օրինակ , որ հեքիաթի բեմականացման ժամանակ երեխան ինքն ընտրի այն հերոսին, ում դերը պետք է ստանձնի: Այսպես մեծանում է ապրումակցումը:

Հեքիաթի միջոցով ոչ միայն կարելի է ձևավորել ու զարգացնել երեխաների երևակայությունը, այլև օգնել հատուկ կարիքներով երեխաների հարաբերությունների կարգավորմանը: Այդ երեխաներին օգնելու մեթոդներից մեկն էլ հեքիաթաբուժությունն է: Հեքիաթաբուժությանը նպաստում է հեքիաթի հիմքում ընկած այլաբանությունը, որն իրական աշխարհի և առաջին հերթին երեխայի չբացահայտված ներքին աշխարհի համար կախարդական հայելի է:

Ի. Վաչկովը իր «Հեքիաթաբուժություն . ինքնագիտակցության զարգացումը հեքիաթի միջոցով» Հեքիաթաբուժությամբ զբաղվող շատ հետազոտողներ պարզել են, որ երեխաները հեքիաթներ լսելիս իրենց պատկերացում են հեքիաթային հերոսների փոխարեն և աստիճանաբար սկսում են հասկանալ՝ ինչ է նշանակում բարի, քանի որ իրական կյանքում և մարդկանց հետ փոխհարաբերություններում ամրապնդվում են բարոյական հասկացություններ, որոնք արտահայտված են հերոսների կերպարներում: Եվ, ի վերջո, զարգանում է նրանց երևակայությունը: Դա բացատրվում է նրանով, որ բոլոր հեքիաթների վերջում չարը միշտ պատժվում է: Ուժեղ և քաջ մարտիկների, բարի փերիների, քաջ զինվորների կերպարները, որոնք հեքիաթներում դժվար պահերին միշտ հասնում են օգնության, հենց բարին են, որը երեխայի կողմից ավելի հեշտ է ընկալվում, քանի որ այն ներկայացված է հեքիաթային հերոսների կատարած գործերով: Հեքիաթաբուժությունը կիրառվում է ագրեսիվ, ներամփոփ, վախկոտ, բարդություններ և այլ խնդիրներ ունեցող, անհանգիստ երեխաների հետ աշխատանքի ժամանակ: Հեքիաթի աշխարհ մտնելով՝ երեխան թափանցում է իր հոգու խորքերը, ուր խառնաշփոթ է տիրում զանազան հույզերի ու զգացողությունների պատճառով: Հեքիաթներն ունակ են վերացնելու երեխայի ներաշխարհի խառնաշփոթությունը:

ՓՈՐՁԱՐԱՐԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅՈՒՆ ԽՄԲԻ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ

Մենք մեր հետազոտական աշխատանքը անցկացրել ենք Երևանի Հ.Պարոնյանի անվան համար 59 հիմնական դպրոցի 4-րդ դասարանում:

Այս դասարանում սովորում են 27 աշակերտ՝ 13 աղջիկ և 14 տղա, ովքեր ունեն սարբեր առաջադիմություն և հմտություններ: Մայրենի առարկան անցնում են շաբաթական 8 ժամ և դասացուցակում այն տեղադրված է 2-5-րդ ժամերին:

ՓՈՐՁԱՐԱՐԱԿԱՆ ԴԱՍ 1

Փորձարարական առաջին դասը կատարել ենք դասարանի բոլոր աշակերտների հետ:

Աշակերտներից յուրաքանչյուրին բաժանել ենք քարտեր՝ մեկական հեքիաթի վերնագրով: Դասարանը բաժանել ենք համագործակցային 5 խմբերի և յուրաքանչյուր խումբ ստացել է մեկ հեքիաթագրի անուն և յուրաքանչյուր խմբին առաջադրել ենք հարցեր:

Խմբերն ընտրել են իրենց խոսնակներին, ովքեր ներկայացրել են խմբային աշխատանքի պահին միմյանց հետ կատարած քննարկումների արդյունքները:

(տե՛ս դասապլան 1)

ՓՈՐՁԱՐԱՐԱԿԱՆ ԴԱՍ 2

Փորձարարական երկրորդ դասը կատարել ենք չորրորդ դասարանում՝ 12 աշակերտի

շրջանում՝ հայտորոշիչ թեստի միջոցով: (տե՛ս դասապլան 2)

Սովորողների հեքիաթ հյուսելու կարողությունը ստուգելու նպատակով կազմեցինք հայտորոշիչ թեստ, ինչը հնարավորություն տվեց պարզելու, թե նախքան նպատակաուղղված աշխատանքները որքանո՞վ էր զարգացած աշակերտների հեքիաթ հյուսելու կարողությունը, և ինչպիսի՞ փոփոխությունների կարող է այն ենթարկվել որոշակի աշխատանքից հետո:

Ըստ չափորոշչային պահանջների՝ (աշակերտը պետք է կարողանա իրավիճակին համապատասխան ոչ ծավալուն բանավոր տեքստ կազմել, տրված թեմայով պատմողական և նկարագրական բնույթի խոսք կառուցել, հեքիաթներ, բանասեղծություններ հորինելու փորձեր կատարել, կազմեցինք թեստ:

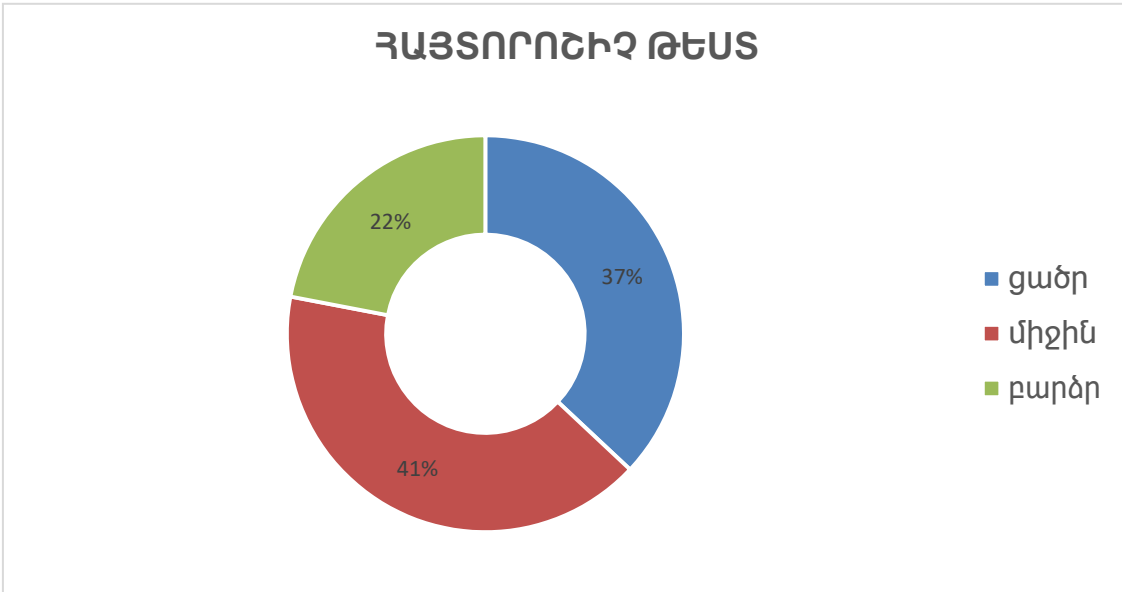
Պարզեցինք աշակերտների հեքիաթ հյուսելու կարողության զարգացվածության մակարդակը նախքան աշխատանքներ կատարելը՝ ըստ մեր կազմած չափանիշների.

Աղյուսակ 1

Բարձր	Գնահատվում են այն դեպքում, երբ կարողանում են ոչ միայն պատասխանել թեստի բոլոր հարցերին, այլև մեկնաբանում և հիմնավորում են իրենց պատասխանները:
Միջին	Գնահատվում են այն դեպքում, երբ պատասխանում են թեստիբոլոր հարցերին, սակայն չեն կարողանում հիմնավորել այն:
Ցածր	Գնահատվում են այն դեպքում, երբ չեն կարողանում անգամ առանց հիմնավորման պատասխանել թեստի առնվազն 3հարցի:

Աշխատանքն ավարտելուց հետո արձանագրեցինք հետևյալ արդյունքները-

Տրամագիր 1

Թեստի առաջին՝ «Հիշում եք՝ ո՞վ է առաջին անգամ ձեզ հեքիաթ պատմել»: հարցին աշակերտների 8%-ը պատասխանել է (1 աշակերտ), որ հայրիկն է պատմել, 50%-ը (5 աշակերտ)՝ մայրիկը, 20%-ը (2 աշակերտ)՝ տատիկը, 20%-ը (2 աշակերտ)՝ պապիկը: Ունեցանք հետևյալ պատկերը-

Տրամագիր 2

Ո՞ր հեքիաթն եք լսել առաջին անգամ:

Աշակերտների 40%-ը կամ 4 աշակերտը պատասխանել է «Կարմիր գլխարկը», 30%(3 աշակերտ) պատասխանել է «Գնդիկ բոբոնիկը», 10% (1 աշակերտ) պատասխանել է «Սպիտակաձյունիկը», 10% (1 աշակերտ) պատասխանել է «Պոչատ աղվեսը», 10% (1 աշակերտ) պատասխանել է «Սուտասանը»: Ունեցանք հետևյալ պատկերը-

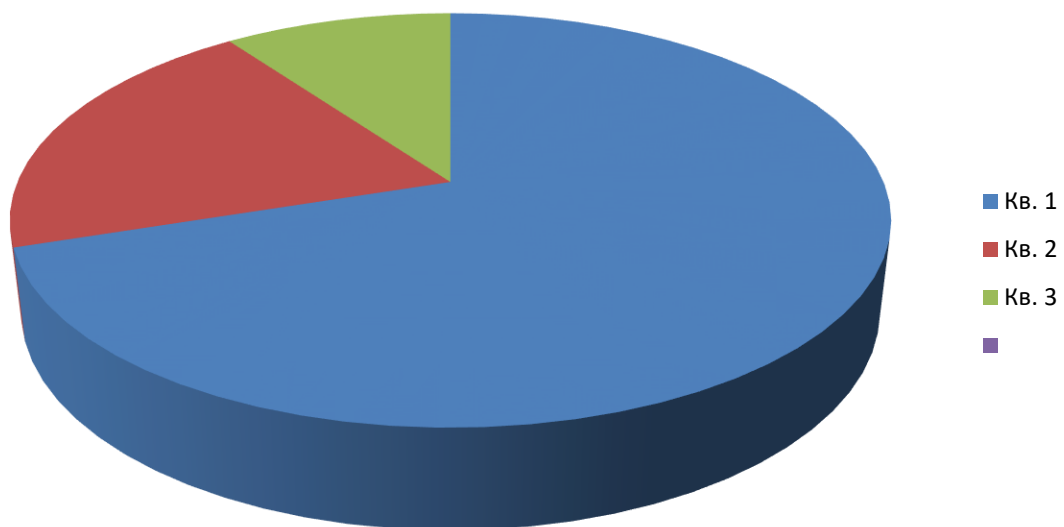
Տրամագիր 3

«Ինչպե՞ս են սկսվում հեքիաթները» աշակերտների 70%-ը(7 աշակերտ) պատասխանել է «Լինում է, չի լինում», 20%-ը(2 աշակերտ) պատասխանել է «Կարչկար», 10%-ը(1 աշակերտ) պատասխանել է «Ժուկով ժամանակով»: Այստեղից կարող ենք եզրակացնել, որ երեխաները շատ լավ գիտեն, թե ինչպես են սկսվում հեքիաթները, այսինքն ստեղծագործության սկիզբը կարդալով կարող են գլխի ընկնել հեքիաթ է, թե ոչ:

Տրամագիր 4

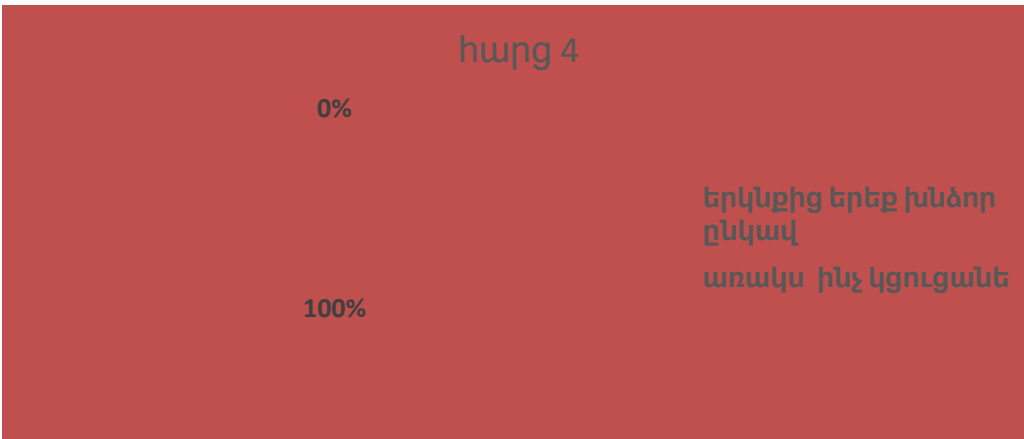
Продажи

<<Ինչպե՞ս են ավարտվում հեքիաթները>> հարցին աշակերտների 100%-ը(10աշակերտ) պատասխանել է երկնքից երեք խնձոր ընկավ: Հատկանշական է այն, որ բոլոր աշակերտները գիտեին, թե ինչպես են ավարտվում հեքիաթները:

Ունեցանք հետևյալ պատկերը-

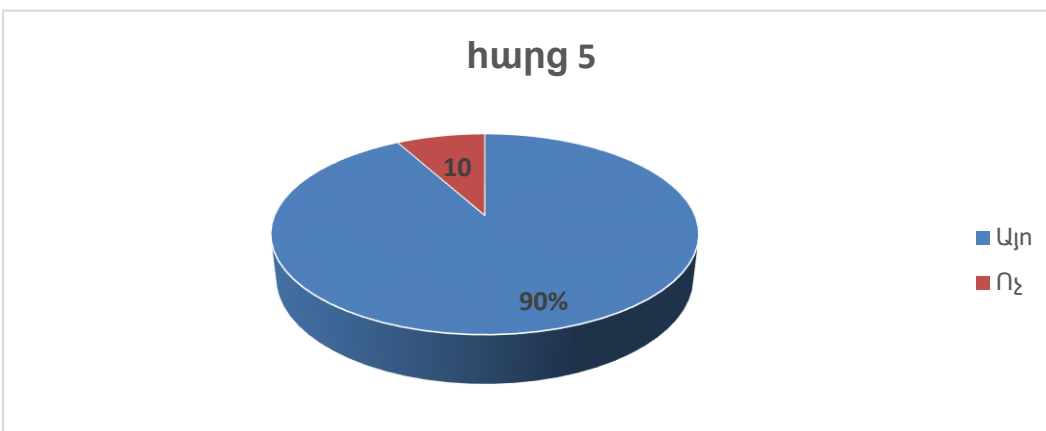
Տրամագիր 5

<< Ծանոթ են արդյոք ձեզ հետևյալ հեքիաթները>> հարցին աշակերտների 90%-ը(11 աշակերտ) պատասխանել է <<այո>>, 10%-ը(1 աշակերտ) պատասխանել է <<ոչ>>: Այստեղի կարող ենք եզրակացնել, որ աշակերտների մեծ մասը կարծում է հայկական հեքիաթներ : Հատկանշական է այն, որ աշակերտներից միայն մեկ աշակերտ է պատասխանել, որ ծանոթ չեն հեքիաթները:

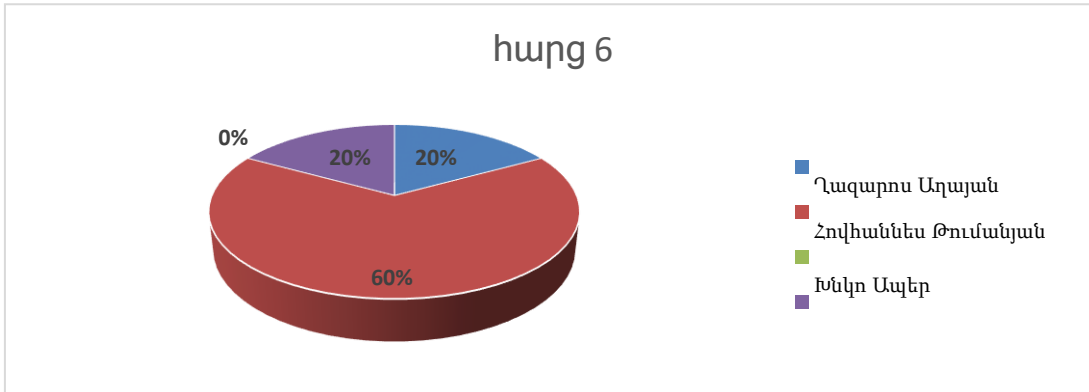
Ունեցանք հետևյալ պատկերը-

Տրամագիր 5

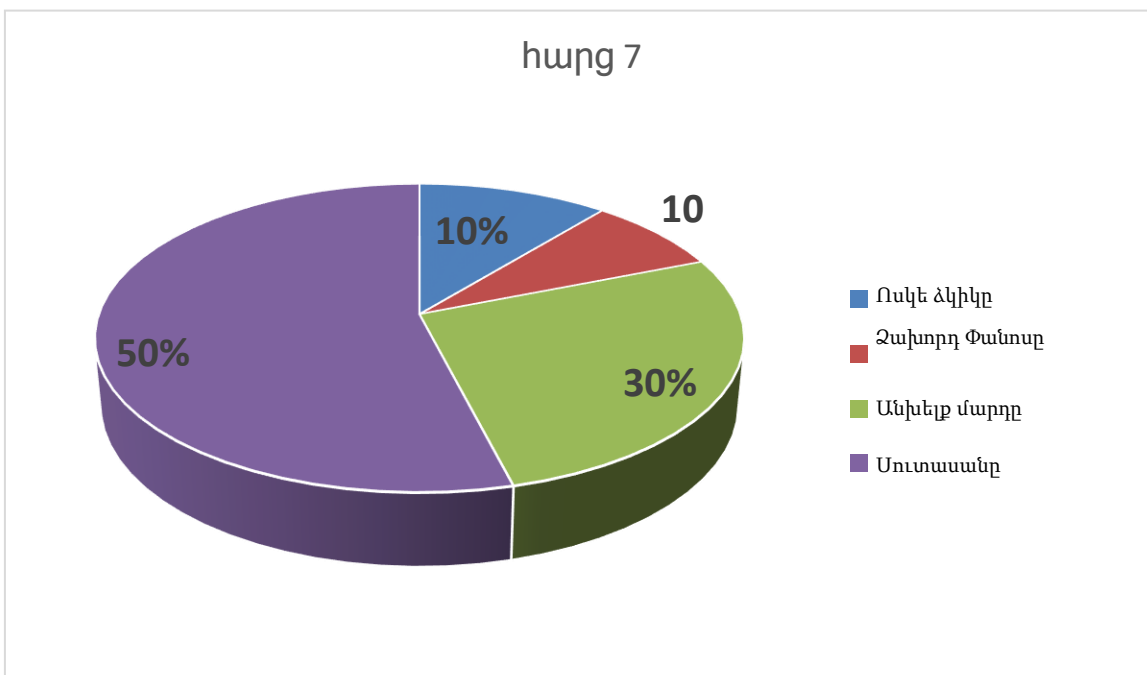

<<Ո՞վ է <<Խոսող ձուկը>> հեքիաթի հեղինակը>> հարցին աշակերտների 20%-ը(2 աշակերտ) պատասխանել է Ղազարոս Աղայան, 60 %-ը(6 աշակերտ) պատասխանել է Հովհաննես Թումանյան, 20%-ը(2 աշակերտ) պատասխանել է Խնկո Ապեր: Կարևոր է այն, որ աշակերտները որևէ հեքիաթ կարդալիս ուշադրություն են դարձնում նաև հեղինակներին: Ունեցանք հետևյալ պատկերը-

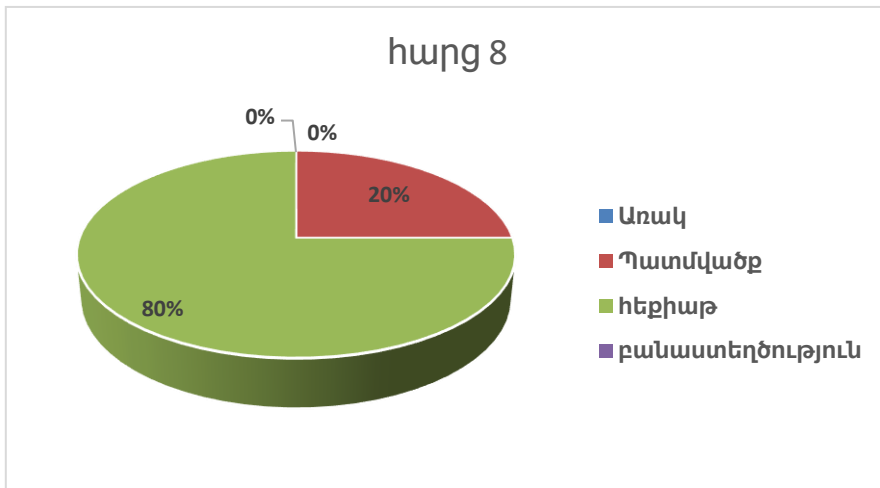
<<Ո՞ր հեքիաթից է հետևյալ հատվածը>> հարցին աշակերտների 30%-ը(3 աշակերտ) պատասխանել է <<Անխելք մարդը>>, 10 %-ը(1 աշակերտ) պատասխանել է<<Ոսկե ձկիկը>>, 50%-ը(5 աշակերտ) պատասխանել է <<Մուտասանը>>, 10%-ը(1 աշակերտ) պատասխանել է <<Չախորդ Փանոսը>>: Ունեցանք հետևյալ պատկերը-

Տրամագիր 7

<< Ի՞նչ ժանրի ստեղծագործություն է <<Անբան Հուռին>> հարցին աշակերտների 20%-ը (2 աշակերտ) պատասխանել է պատմվածք, 80 %-ը (8 աշակերտ) պատասխանել է հեքիաթ: Աշակերտների կեսից ավելին ճիշտ է պատասխանել հարցին: Հատկանշական է, որ աշակերտներ կային, ովքեր չգիտեին <<Անբան Հուռին>> ստեղծագործության ժանրը: Ունեցանք հետևյալ պատկերը-

Տրամագիր 9

Հայտորոշիչ թեստի արդյունքներից պարզ դարձավ, որ աշակերտների մեծ մասը բավականին լավ տեղյակ է հեքիաթի ժանրին, գիտի տարբեր հեքիաթներ և այդ հեքիաթների հեղինակներին:

Թեստի արդյունքների վերլուծությունից հետո նախաձեռնեցինք և իրականացրինք մի շարք աշխատանքներ, որոնց միջոցով իրականացվող դասի փուլերում կզարգանա սովորողների հեքիաթ հյուսելու կարողությունը:

ԵԶՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆ

Մեր կատարած հետազոտությունների արդյունքները հնարավորություն են տալիս կատարելու հետևյալ եզրակացությունները.

➤ Հեքիաթի ընթերցումը մեծացնում է երեխաների դաստիարակչական, ուսուցողական, ճանաչողական նշանակությունը, խթանում դպրոցականի երևակայության զարգացումն ու ստեղծագործական կարողությունների ձևավորումը:

➤ Երեխաների համար հեքիաթ ընթերցելիս պետք է հեքիաթի ներքին հույզերն ու զգացմունքայնությունը հասցնել այնպիսի ընթերցանությամբ, որը նրանց մեջ սկզբից նեթ առաջացնի համապատասխան ապրումներ և հուզական վիճակ:

➤ Ցանկացած առարկայի ուսուցում, որպեսզի արդյունավետ լինի, պետք է կազմակերպել խաղի, հեքիաթի ձևով՝ սովորեցնել այնպես, ինչպես նա ընկալում է աշխարհը՝ գունագեղ, հստակ ու մատչելի:

➤ հեքիաթաստեղծման կարողության ձևավորման համար պետք է սովորողներին հանձնարարել շատ հեքիաթներ կարդալ: Պետք է կարողանան վերարտադրել կարդացած հեքիաթները իրենց բառերով, տարբերեն հեքիաթի տեսակները, տարբերեն հեքիաթում իրականն ու անիրականը, հասկանան հեքիաթի բարոյախրատական դաստիարակության իմաստը, քննարկեն, վերլուծեն, հայտնեն իրենց կարծիքները հեքիաթի հերոսների վերաբերյալ: Հետևաբար կունենան սեփական կարծիք, մոտեցում, բառապաշար, մտքեր, ինչը կխթանի, որ իրենց հեքիաթը հորինեն:

- Որպեսզի աշակերտների մոտ հեքիաթի գաղափարը ավելի տպավորվի, կարծում եմ, որ նրանք հաճախ պետք է այցելեն տիկնիկային թատրոն, մասնակցեն հեքիաթների բեմականացրած միջոցառումների, իրենք էլ լինեն մասնակից և խաղան հեքիաթային հերոսների դերեր:

- Կարևոր է՝ ուսուցիչը դասը հետաքրքիր և արդյունավետ անցկացնի՝ կիրառելով ուսուցման փոխներգործուն մեթոդներ, որոնք աշակերտին կդարձնեն դասի անմիջական մասնակիցը և հնարավորություն կընձեռեն մտածողության և

ստեղծագործական կարողությունների զարգացմանը:

- Հեքիաթը արդյունավետ միջոց է ոչ միայն երեխաների ստեղծագործական

կարողությունների զարգացման, այլև մտքի ճկունության, երևակայության զարգացման գործում:

1. Գյումրիյան Ջ. Հ., Մայրենիի տարրական ուսուցման մեթոդիկա. <<Ձանգակ>> հրատ., 2015:
2. Թումանյան Հովհ., Երկերի ժողովածու, հ. V, Ե., 1945:
3. Հարությունյան Ս., Բանագիտական ակնարկներ, Ե., 2010:
4. Ղանալանյան Ա., Հայ ժողովրդական բանահյուսություն, Ե., 1945:
5. Ղանալանյան Ա. Տ., Հայ ժողովրդական հեքիաթները (Պատմա-բանասիրական հանդես (այսուհետև՝ ՊԲՀ), 1965, N 3:
6. Ջ. Ռոդարի, Ստեղծագործական երևակայության քերականություն, Երևան, 1995: 7
. Տեր-Գրիգորյան Ա. Ե., Հայոց լեզվի մեթոդիկա, Երևան , 1980:
8. Սարգսյան Վ. և ուրիշներ, Մայրենի 2, «Մանմար», Երևան 2016:
9. Սարգսյան Վ. և ուրիշներ, Մայրենի 3, «Մանմար», Երևան 2014:
10. Սարգսյան Վ. և ուրիշներ, Մայրենի 4, «Մանմար», Երևան 2016:

Ուսուցիչներ՝ Գոհար Գասպարյան, Հասմիկ Ապելյան, Աննա Հարությունյան

Առարկա՝	Մայրենի	Ամսաթիվ	12.05.2022	Կիսամյակ		Դասարան	
Թեմա՝	Հեքիաթը՝ որպես գրական ժանր: <<Երկնքից 3 խնձոր ընկավ>> բաժնի ամփոփում						
Օգտագործվող նյութեր	<<Այսօր՝ դասին>> վահանակի վրա տարբեր հեքիաթագիրների գրքույկներ, <<Երկնքից 3 խնձոր ընկավ>> ցուցապաստառ, գունավոր նկարազարդումներ						
Դասի նպատակը՝	1. Հեքիաթի սահմանում 2. Հեքիաթի տեսակների տարբերակում 3. Հեքիաթի՝ որպես գրական ժանրի, գեղարվեստական առանձնահատկությունների թվարկում և ընկալում 4. Նկարի շուրջ հեքիաթ հորինելու կարողության զարգացում 5. Հեքիաթի դերի և նշանակության ճանաչում 6. Սովորողների բարոյական որակների ձևավորում						
Վերջնարդյունքները	Աշակերտը կկարողանա. ա) հեքիաթի տեսակները տարբերակել բ) գրագետ խոսքով ներկայացնել հեքիաթը՝ շեշտադրելով հիմնական գաղափարը						
Գործողություններ	Ուսումնական գործունեություն	Ուսումնական գործունեություն	Ուսուցիչ	Հարցադրումներ	Կիրառվող մեթոդներ		
Ժամ/տևողություն	Աշակերտներ						
Խթանման փուլ /10րոպե/	Հեքիաթ բառի վերաբերյալ գլխում ծագած առաջին միտքը առանց մեկնաբանության գրում են գրատախտակին Առաջին աշակերտ-Հեքիաթը ժողովրդի կողմից հորինված ստեղծագործություն է Երկրորդ աշակերտ-Հեքիաթը ժողովրդական բանավոր		Աշակերտներին առաջարկում է բարձրաձայնել հեքիաթ բառի վերաբերյալ գլխում ծագած առաջին իսկ միտքը, ապա առանց մեկնաբանության՝ բոլորի ասածները գրվում են գրատախտակին Հանձնարարում է մեկ նախադասությամբ սահմանել՝ ինչ է հեքիաթը		Մտագրոն		

<p>Իմաստի ընկալման փուլ /20րոպե/</p>	<p>ստեղծագործություն է: Այն ունի հատուկ սկիզբ և հատուկ վերջ: Այստեղ բարու և չարի պայքարը միջտավարտվում է բարու հաղթանակով:</p> <p>Ընտրում են իրենց խոսնակներին: Ներկայացնում են քննարկումների արդյունքները</p>	<p>Աշակերտներից յուրաքանչյուրին բաժանում է քարտեր՝ մեկական հեքիաթի վերնագրով:</p> <p>Դասարանը բաժանում է 5 համագործակցային խմբերի:</p> <p>Խմբերին առաջադրում է հարցեր</p>	<p>1խումբ-Ինչ գաղափարներ է արտահայտել ժողովուրդը հեքիաթի մեջ</p> <p>2խումբ-Հեքիաթի ինչ տեսակներ կան</p> <p>3խումբ-Որոնք են հեքիաթի՝ որպես գրական ժանրի, գեղարվեստական առանձնահատկությունները</p> <p>4խումբ-Ինչ հեքիաթների ծանոթացաք <<Երկնք ից 3 խնձոր ընկավ>>բաժնից</p> <p>5խումբ-Կազմել հեքիաթ՝ տրված նկարի շուրջ</p>	<p>Համագործակցային</p>
<p>Կշռադատման փուլ</p> <p>/10րոպե/</p>	<p>Պատասխանում են առաջադրված հարցերին</p>	<p>Ամփոփում է խմբերի աշխատանքը:</p> <p>Աշակերտներին առաջադրում է անհատական աշխատանք</p>	<p>1. Ինչ նոր բան սովորեցի այս բաժնից</p> <p>2. Ինչն ինձ զարմացրեց</p> <p>3. Ինչն ինձ դուր եկավ և ինչու</p> <p>4. Ինչն ինձ դուր չեկավ և ինչու</p>	<p>Քառաբաժան</p>

<p>Գնահատում Տնային աշխատանք /5րոպե/</p>	<p>Կատարվում է խմբային գնահատում՝ ըստ նախապես մշակված չափորոշիչների Աշխատանքը գեղեցկացնում է մարդուն թևավոր խոսքը դարձնել վերնագիր և փոքրիկ հեքիաթ հորինել:</p> <p><<Երկնքից 3 խնձոր ընկավ>> բաժնի հեքիաթները ընտրել դարձվածք և օգտագործել նախադասությունների մեջ</p>			

Դասապլան 2

Ուսուցիչներ՝ Գոհար Գասպարյան, Հասմիկ Ապելյան, Աննա Հարությունյան

Առարկա՝	Մայր ենի	Ամսաթիվ	16.05.2022	Կիսամյակ		Դասարան	
Թեմա՝	Հ. Թումանյան. «Խոսող ձուկը» (հեքիաթ)						
Օգտագործվող նյութեր	Դասագիրք, պաստառ, կավիճ, ինքնագնահատման սանդղակ						
Դասի նպատակը՝	<p>զարգացնեն</p> <p>ա) միտքը տարբեր նախադասություններով արտահայտելու,</p> <p>կարդացածը վերարտադրելուունակություն,</p> <p>բ) հեքիաթի բարոյախրատական իմաստի ընկալում,,</p> <p>գ) բառապաշարի հարստացում,</p> <p>դ) խմբում աշխատելու, դասընկերներին հանդուրժելու կարողություններ:</p>						
Վերջնարդյունքները	<p>Աշակերտը կկարողանա.</p> <p>ա) գրագետ խոսքով ներկայացնել հեքիաթը՝ շեշտադրելով հիմնական գաղափարը,</p> <p>բ) մասնակցել խմբային խոսք հորինելու գործընթացին,,</p> <p>գ) հորինել տարաբնույթ նշաններ և միջոցներ ինքնարտահայտվելու համար,դ) դրսևորել ապրումակցում դասընկերների հանդեպ,</p> <p>ե) ձևավորել իր մեջ հասարակական արժեքներ:</p>						
Գործողություններ	Ուսումնական գործունեություն	Ուսումնական գործունեություն	Ուսումնական գործունեություն	Հարցադրումներ	Կիրառվող մեթոդներ		
Ժամ/տևողություն	Աշակերտներ	Ուսուցիչ					

<p>Խթանում 10 րոպե</p> <p>Իմաստ ավորում 20 րոպե</p> <p>Ամրապ նդում և ամփոփում 10 րոպե</p>	<p>Խմբերը հերթով ներկայացնում են հեքիաթը պարտադիր օգտագործելով տեքստում կիրառված բոլոր նոր բառերն ու արտահայտությունները (աշակերտների ուշադրությունը հրավիրվում է այն փաստին, որ դրանք տեքստում գրվում են կարմիրով և կապույտով):</p>	<p>ա) Ծանոթացում դասի նպատակներին և վերջնարդյունքներին:</p> <p>բ) Խմբային աշխատանքների նախապատրաստում:</p> <p>գ) Գրատախտակին գրում է ինքնագնահատման սանդղակը:</p>	<p>Ինչպիսի՞ մարդ էր ձկնորսի շալակտարը, բնութագրի՛ր, հիմնավորի՛ր: Ի՞նչ է պատահում շալակտարի հետ:</p> <p>Ի՞նչ պայման են կապում հրեշը և շալակտարը:</p> <p>Քանի՞ տարի են կինն ու շալակտարը անհոգ ապրում:</p> <p>Ի՞նչ է կատարվում 3 տարի հետո:</p> <p>Ո՞վ է օգնում խեղճ մարդուն: Նկարագրի՛ր այդ երիտասարդին:</p> <p>Ի՞նչ է կատարվում գիշերը:</p> <p>7) Ինչպիսի՞ հարցեր է տալիս հրեշը:</p> <p>8) Ի՞նչ պատասխաններ է տալիս երիտասարդը:</p> <p>9) Ի՞նչ է պարզվում հեքիաթի վերջում:</p> <p>10) Ի՞նչ եզրահանգման եկաք:</p>	<p>Հույզերի դատարկում, դաս-ներկայացում, խմբային աշխատանք, հեքիաթային դիպաշարի կատարում</p>
---	--	---	--	--

Կշռադատում
Անդրադարձ
Տնային աշխատանք
/5 թույլե/

Ուսուցչի օգնությամբ կատարվում է ինքնագնահատում և փոխադարձ գնահատում,

բ) Անդրադարձ է կատարվում նոր բառերին, դարձվածքներին և արտահայտություններին –

Կարդացած որևէ հեքիաթ պատկերել նկարների միջոցով

